

International Journal of Social Sciences

ISSN:2587-2591

DOI Number:<http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.16.11>

Volume

2023 p. 175-192

“DİJİTAL YERLİ VE DİJİTAL GÖÇMEN” AİLE BİREYLERİNİN SOSYAL MEDYA KULLANIM FARKLARI*

DIFFERENCES IN SOCIAL MEDIA USAGE BETWEEN “DIGITAL NATIVE AND DIGITAL IMMIGRANT” FAMILY MEMBERS

Hasan SARI*

Dicle Lorin YÜKSEL**

ÖZ

Dijital çağın başlamasıyla gündelik hayata dair değişimler yaşanmasına karşın temel insani ihtiyaçlar aynı kalmıştır. Bu ihtiyaçlardan özellikle sosyalleşme gençlerin yaşamında vazgeçilmez önemdedir. Bu gerekçeyle üretilen sosyal medya platformlarından her birinin işlevleri farklı da olsa insanların pek çoğu bunlardan en azından birini kullanır hale gelmiştir. Günümüzde evden çıkmadan da sosyalleşmenin mümkün hale gelmesi, “öz kimlik” ve “sosyal kimlik” kavramlarından başka “dijital kimlik” kavramının konuşulmasına neden olmaktadır. Dijital kimliğin, sosyal kimliğimizle ve aile yaşantımızla olan etkileşimi bu araştırmanın konusunu kapsamaktadır. Sosyal medya ile oluşan “ben” algımız, kültürü dijital arkadaşlıklar aracılığıyla etkileyebilmektedir. Normal bir sosyal çevrede olduğu gibi siber dünyada da tasvip edilmeyen insanların varlığı ve bu kişilerin bilgisayar ekranları aracılığıyla niyetlerini gizleyerek düşüncelerimize sızabiliyor oluşu, ebeveynleri tedirgin etmektedir. Bazı ailelerde sosyal medya kullanım farkları, “dijital yerli” çocuklarıyla onların arasında adeta uçurum açmış görünmektedir. Bu çalışmada sağlıklı bir aile ve kişilik oluştururken kuşakların konuya bakış farkının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Katılımcıların aileden bireyler olması bir avantaj olarak görülmüş, kar topu tekniği kullanılarak aile bireyleri ile

* Bu makalede, Hasan Sarı danışmanlığında Dicle Lorin Yüksel tarafından hazırlanan “Dijital Kimliğim, Ailem ve Ben” adlı tebliğ metninden yararlanılmıştır. Tebliğ, 2021 yılında ortaöğretim öğrencilerinin ve velilerinin katılımcı olduğu Antalya/I. Kuşaklar Arası Etkileşim Sempozyumu’nda sunulmuştur.

* Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, E-mail: hasanalperen0133@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6355-4516, Konya, Türkiye.

** Araştırmacı, Hatay Karlısu Sosyal Bilimler Lisesi (Mezun), E-mail: diclelorinyuksel@gmail.com, ORCID: 0009-0006-4366-4810, Hatay, Türkiye.

görüşmeler yapılmıştır. Dijital kimlik oluşturmanın gençler için önemli olmasına karşın internet ortamında birtakım sınırlar konmasının aile bireyleri arasında yaşattığı gerginliklere de dikkat çekilmiştir. Nitel yöntem temelinde “durum çalışması” deseni kullanılan araştırmada konuyla ilgili şimdiye kadar yazılmış metinlerden de yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Aile, Dijital Yerli, Dijital Göçmen, Sosyal Medya, Kimlik*

ABSTRACT

While there have been changes in daily life with the onset of the digital age, basic human needs have remained the same. Among these needs, especially socialization is of indispensable importance for the youth. Despite the diverse purposes they all shape around, many people have come to use one of the social media platforms that had been developed to fulfill such social needs. Nowadays, since it has become possible to socialize without leaving home. Concepts of "digital identity" is have begun to be discussed, apart from the concepts of "self-identity" and "social identity". The interaction of digital identity with our social identity and family life covers the subject of this research. Our perception of "me" formed through social media can affect our culture through online friends. Just like in a normal social environment, the presence of malicious people who are able to easily hide their true nature on the internet makes parents uneasy. Differences in social media usage create a gap between them and their "digital native" children. In this study, it is aimed to determine the difference in perspective between generations when creating a healthy family and personality. It was seen as an advantage that the participants were members of the family, and interviews were conducted with family members using the snowball technique. Although creating a digital identity is important for young people, attention was also drawn to the tensions between family members caused by setting certain limits on the internet. In the research, which used the "case study" pattern based on the qualitative method, texts written so far on the subject were also used.

Keywords: *Family, Digital Native, Digital Immigrant, Social Media, Identity*

Giriş

Günümüz toplumu “enformasyon toplumu” olarak adlandırılmakta ve bilgi merkezli yapılanmaktadır. Drucker ve Bell de yeni toplumun bilgi üzerine temellendiği düşüncesini savunur (Aktaş, 2013, s. 182). İnsanlık tarihinde bilginin güç olarak deneyimlenmesi bugünkü kadar aleni hale gelmediği söylenebilir. Sanayi Devrimi’nden günümüz “sanayi sonrası toplum”a gelinceye kadar üretim süreçleri birtakım aşamalardan geçmiştir. Bunları, makineleşen sanayi (1.0), elektrik endüstrisi (2.0), otomasyon (3.0), internet (4.0) şeklinde sıralamak mümkündür (Hazer vd., 2020, s. 5). Web 2.0 teknolojilerinin son 20 yıldaki gelişimi ise neredeyse takip edilemez bir hızla ulaşmıştır. Ekonomi, iletişim, sağlık, sanayi, eğitim gibi hayatımızda önemli yer kaplayan kurumlar hızla dijitalleşmiş, sosyal medya ve e-posta gibi kimi zaman bir gereklilik olan dijital araçlar hayatımızda önemli ve vazgeçilemez yerler işgal etmeye başlamıştır. Dolayısıyla internetin bu kadar yaygınlaşması özünde tüketim kültürüyle ilgilidir ve endüstrileşme sürecinin bir sonuç çıktısı olması akla yatkındır. Böyle bir yaşam her şeyden önce “gözetim kapitalizmi”ni üretmekte, denetlenmeyi ve görünürlüğü

artırmaktadır (Zuboff, 2015). Aile ise bireyi inşa eden toplumun yapı taşı olmakla beraber kendine has kurallarıyla içe dönük, korunmacı bir kurumdur. İnsanların şimdiye kadar sağlıklı kişilikler geliştirmesi fanusa benzeyen ailelerin gölgesinde mümkün olabilmiştir. Ancak dijitalleşmeyle geline noktada toplumun tümü değiştiği gibi aile de değişmek durumunda kalmıştır. Günümüzde eskisine oranla çok daha hızlı ve karmaşık ağlar, geçmişteki ilkel ağlardan daha bağımsız hale gelmektedir. Bu durum, Dünya'nın küçülmesine ve McLuhan'ın da ifadesiyle "Dünya'nın 'küresel köye' dönüşmesine" yol açmaktadır (McLuhan & Powers, 2020). Üstelik günümüzde bireyler; yeni medya sayesinde sadece izleyici değil, katılımcı-izleyici konumuna da yükselmişlerdir (Çetin & Özgiden, 2013, s. 173).

Görüldüğü üzere toplum eskiye oranla daha farklı bir paradigma ve anlayışa, yaşam biçimine, sosyal ilişkilere ve değerler sistemine evrilmiştir. Aile olmağın tersine bugün artan anomî ve yabancılaşma, yalnızlık, tüketim, bireyselleşme, teknoloji bağımlılığı, konformist beklenti ve hazcılık gibi bazı özelliklerin öne çıktığı bir süreç yaşandığı iddia edilebilir (Şentürk, 2017, s. 25). "Disipline edilmiş bilgi" ise bugün otoritenin en bariz sembolüdür. Aile içinde oluşan otorite, bilginin hızlı işlenmesi ve genç kuşakların buna daha hazır bulunması nedeniyle değişikliğe uğramaya yüz tutmuştur. Sosyal medya, dijital sivil toplum kuruluşları ve ticari işletmeler ailenin otoritesine hem de evin içerisinde ortak olmuş görünmektedir. Ailenin ve okulun en önemli işlevi olan eğitim de artık dijital dünyada yer almaktadır. Dijitallik, kendimiz ve çevremize yönelik alışkanlıklarımızı ve farkındalıklarımızı şekillendirmeye başlamıştır. Bu yönelim her zaman ailenin veya toplumun istediği şekilde olmayabilir. Genç bireyler hiç tanımadıkları, gerçek amaç ve niyetini bilmedikleri yabancılarla karşılaşarlarsa nasıl bir tavır takınacaklardır? Aileler bu tehlikeler konusunda yeterince bilinçli midir? Yeni çağda sağlıklı sosyal kimlikler geliştirebilmek için neler yapılabilir? Bu soruların cevabının bir örneği bu çalışmada sunulmaya çalışılmıştır.

Yapılan literatür taramasında, bu araştırmaya benzer nitelikte kuşaklar arası sosyal medya kullanım farkını ele alan çalışmalara rastlanmıştır (Çetin & Özgiden, 2013; Tutgun-Ünal & Deniz, 2020). Bu çalışma aynı aileden farklı kuşak bireylerin görüşlerine odaklanmakla diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Ayrıca yeni medya teknolojilerinin hayatımıza getirdiği bir yenilik olan dijital kimliğe değinilerek kimlik oluşumunun önemi üzerinde de durulmuştur.

1. Kuramsal Çerçeve

1.1. Dijital Kimlikler ve Sosyal Medya Teknolojileri

En genel anlamda "Ben kimim?" sorusuna bir yanıt görevi gören kimlik, 1950'lerde Erik Erikson'un çalışmalarıyla ortaya çıkmış bir kavramdır. Erik Erikson'a göre kimlik "bir kişiyi tanımlayan biyografik ve karakteristik özellikler ve davranışlardır." Sosyal bilimlerin de en önemli konu başlıklarından biri haline gelen kimlik, bir birey ya da grubun konum ve değeri hakkındaki bilinçli algı olarak tanımlanabilir (Aslan & Dönmez,

2013, s. 141). Kavut’un aktardığına göre Bauman, kimliği “bireyler tarafından inşa edilmesi gereken bir çaba” olarak tanımlar. Kişi, kimliğini kendisi icat eder ve “sosyal kimlik” söz konusu olduğunda bunu dışarıda başkalarının gözünde yarattığı izlenimle, “öz kimlik”te ise kendi ile ilgili düşünce ve analizleriyle yapar. Sullivan ise siber dünyadaki işlemlerde zorunlu bir araç haline geldiğini belirttiği “dijital kimlik”leri, “sosyal medyada, profesyonel profil ve diğer anlaşılabilir içerikleri içeren, bireyin tüm online varlığını kapsayan kimlik” olarak tanımlanmıştır (Kavut, 2020, s. 990). Aslen bütün bunlar, kendimizi nasıl algıladığımızla ilişkin öz kimlikle ilişkili olsalar da sanal dünyadaki farklı insanlarla yapılan etkileşimler sonucu sosyal bir konum kazanmaktadır. Dijital kimlikte fiziki dünyada sunulan kimliklerin üstüne kişilerin dijital bağlantılarını ve profil tercihlerini de eklemek gerekecektir. Öyle ki binlerce veriden oluşan etkileşimler, internetin birçok farklı noktasına dağılarak gerçeklik algımızı da manipüle etmektedir.

Dijital kimliklerin bir nevi yuvası olan sosyal medyanın gelişimine bakılacak olursa görece yakın bir tarihe odaklanmak gerekir: İnternetin ilk atası olarak elektrikli telgraflar sayılabilir. Öyle ki Morse, yaptığı icadın tarihi önemini fark etmiş ve Vail’e telgraf aracılığıyla üstünde “Tanrı ne yaptı böyle?” yazan bir mesaj göndermiştir (Saygın, 2019). Radyo, ses dalgalarının icadı, televizyon ve bilgisayarın kullanımları gibi teknik aletler 20. yüzyıla damgasını vuran teknolojik gelişmeler olmuştur. Yine de sosyal medyanın ve internetin bilinen en genç ve modern atası 1969’daki “ARPANET” (İleri Seviye Araştırma Projeleri Ağı) ile atılmıştır (Andrews, 2019). Sosyalleşme kavramının içeriği yukarıda sayılan teknik gelişmelerle hızla değişmiştir. Aracın insanların amacını belirlediğini söyleyen McLuhan’ın “ortam, mesajdır” tezi (Arıkan, 2020, s. 25) burada geçerli olmaktadır. Çünkü insanlar ellerindeki teknik imkân ve kısıtlara göre sosyalleşmelerinin renk ve tonunu belirlemektedir.

Kimliğin oluşumu da iletişim temelinde aranabilir. Nitekim kim olduğumuz bizim çevreyle ilişkilerimizde belirlenmektedir. Geleneksel anlamdaki yüz yüze (fiziki) iletişime alternatif olan yeni medya teknolojileri, ailemizle ya da arkadaşlarımızla sohbet ederken dahi sanal ortamlarda iletişim halimizi sürdürme imkânı vermektedir. Bu açıkça internet pratiklerimize ve alışkanlıklarımıza işaret etmektedir. Ne var ki gençler sosyal ağlarda sosyallik kazanırken fiziki sosyal ağlardan, ailelerinden de uzaklaşabilmektedir. Twitter, Facebook, Instagram gibi kurulduğu günden bugüne sürekli olarak kullanıcı sayısı artan sosyal paylaşım ağları mikroblog siteler olarak adlandırılır. Online istatistik portalı Statista’nın Ocak 2023 verilerine göre, Instagram’ın aylık aktif 2 milyar kullanıcı sayısı varken Twitter’ın ise 556 milyon aylık aktif kullanıcıları bulunmaktadır (Günyol & Yanık, 2023). Her gün milyonlarca insan deneyimlerini, hikayelerini, ilgi alanlarına giren konuları, güncel olayları ve bu olaylarla ilgili kişisel görüşlerini bu siteler aracılığıyla paylaşmaktadır. İnternetteki sosyal alanın sınırsızlığı, anlık olarak ve etkileşimli biçimde paylaşım şansı vermesi ve de kültürel farklılıklara rağmen ortak bir zemin üzerine kuran internet kültürü, iyisiyle ve kötüsüyle her türlü inanç ve fikirden insanı kendi simülasyonunun gerçekliğine davet etmektedir (Kavut, 2020, s. 989).

Yeni medya sosyal platformların önemli farklarından biri de dilin ve içeriğin oluşumunda artık kullanıcıların da söz sahibi olmasıdır. İnsanlar arkadaşlarını ve akrabalarını dışarıda aramadan kolaylıkla bu medya içinde bularak güncel konular üzerine sohbet edebilmektedir. Devlet dairesine gitmeden e-devletle vatandaşlık işlerini yürütmekte, markete gitmeden kolaylıkla alışveriş yapıp ihtiyaçlarını evlerine getirebilmektedirler. Tüm bu işlemler için insanların tıpkı gerçek yaşamda olduğu gibi internette de “bir yüze” ihtiyaçları vardır. En azından sayısal şifrelerden oluşmuş bir kimliği bulunmalıdır. Bu yüz ve şifreler var olduğumuzu ve karşımızdakilerin bizden istediklerini karşılayabileceğimizi ispatlar. Dijital profiller kimliğimizin artık önemli bir bileşenidir. İnsanlar resmî işlerinde denetlenme ve cezadan kaçınma hissettiklerinden tıpkı gerçek yaşamda olduğu gibi kimlik geliştirirken diğer alanlarda gerçek kimliklerini tamamen gizleyebilmekte ya da ekleme-çıkarmalarla yeni kimlikler oluşturabilmektedir. İletişimin olmazsa olmazı kimlik böylece yeni şekiller almaktadır. Kavut’a aktardığına göre (2020, s. 992) dijital kimliği tanımlamak için kullanılan unsurlar şu şekildedir:

- Sosyal medya hesapları
- Kullanıcı kontrollü bloglar
- Moderatör blogları, web siteleri, forumlar
- E-posta hesapları
- Online yorumlar
- Perakende satış hesabı edinilmesi
- Telefon
- Online depolama
- Ortak ve özel anahtarlar
- Kullanıcı adları ve yüklenen fotoğraflar

Sosyalleşmenin önemli bileşenlerinden beğen(il)me duyguları sosyal medyanın lokomotifidir. Duyusal yönden bir nevi kısırlanan dijital bireyler, en yakınındakilere ayır(a)madıkları zamanı bu alanda bonkörce harcamaktadır. Özellikle genç kullanıcılar kültürel konularda etkilemekten çok etkilenme durumundadır. Diğer yandan birçok genç, internetin sunduğu “seçme” işlevi sayesinde yeni fikirlerle tanışabilmektedir. Böylelikle ailelerinden bağımsız dünya görüşleri kazanmaktadırlar. Kimliğin siyasi, dinî yönlerini de etkileyen bu gelişmeler aile içi birtakım sorunlara neden olmaktadır. Dijitalleşme, istemeseler bile artık ailelerin de önemli gündem maddeleri haline gelmiştir. Çünkü genç kuşak, dijital teknoloji olmadan vakit geçiremez duruma gelmiş görünmektedir.

Aydemirin aktardığına göre gençlerin sosyal ağ kullanımı üzerine yapılan araştırmalardan biri Ipsos’un “Nescafe” için yapmış olduğu bir araştırmadır. Bu araştırma için, Kasım-Aralık 2014 tarihleri arasında, İstanbul, Ankara ve İzmir’de 15-24 yaş aralığında toplam 200 kişi ile çevrim içi görüşme yöntemiyle görüşülmüştür. Bu araştırmaya göre, gençlerin ortalama 337 Facebook arkadaşı vardır. Bu sayı 15-17 yaş aralığında 270 arkadaşır ki bu genelde kişilerin daha yakın görüştüğü aile, akraba gibi yakın ilişki içerisinde oldukları kişilerden oluşmaktadır. Gençler için duygusal yakınlık önemli olduğundan

Facebook’taki arkadaşlarıyla daha yakın ilişki aramaktadırlar. 18-24 yaş arasında bu sayı 370’e çıkarken sosyal çevrenin genişlemesi ile sayı artsa da ilişkiler sanal ortamda daha yüzeysel hale gelmektedir (Aydemir, 2020, s. 115). Bugün gençler Facebook’tan başka; Instagram, Tiktok gibi görsel içeriğe ve Whatsapp, Messenger gibi mesaj gönderimine dayalı uygulamalar yoluyla büyük bir sosyal ağın içerisinde bulunmaktadırlar.

1.2. Dijital Kültür ve Nesiller Arası Kopukluklar

Ailede oluşan kişiler arası bağ, insanın duygusal ihtiyaçları olan sevgi ve saygıyı da kapsamaktadır. İleriki yaşlarda insanın dahil olduğu başka gruplar da ikincil sosyalleşme şeklinde sosyal çevreye eklenir ve ailede görülen sevgi ve saygı beklentisi bu çevrelerden de beklenir hale gelir. İnsanlar, herhangi bir gruba katılmakla duygusal amaç ve ihtiyaçlarını karşılayabileceği gibi ekonomik, toplumsal, kültürel vb. nitelikte sorunlarının da giderileceğini düşünür. Bir grubun parçası olmak, kişiyi yalnızlıktan kurtarıırken grubun verdiği değerler kişiye davranış normları, dayanışma ve bağlılık duyguları da katar (Şentürk, 2017, s. 27). İnsanlık, iletişim teknolojilerinden önce de buna benzer bir şekilde kişiler ve gruplar arası bir ağ yapısıyla hareket etmiştir. Türk’e göre bu ağ yapısı ve birliktelik ortak değerler yaratıp onlardan faydalanmakla oluşturulmuş ve böylece toplum bir arada tutunabilmiştir. Bu ortak değerleri ve onları gelecek nesillere aktaran ortak iletişim zemini kurma çabasını “kültür” içinde değerlendirmek gerekir. Kültür, toplumu ayakta tutan iskelet görevi görmenin yanında aynı zamanda bireysel yaşamı da şekillendirir. Zira kimlik kavramı, çağımızda otantik ve öznel anlaşılırken kültür daha toplumsal değerlendirilmektedir. Hal böyle olunca da farklı ve öznel kimliklerden oluşan insanları bir ağ yapısıyla bir araya bağlamak için ortak değerlere ihtiyaç duyulması gayet olağandır (M. S. Türk, 2021, s. 46). Kültür anlayışı aynı olmayan insanlar arasında çoğunlukla iletişim kopukluğu baş gösterir. Aile gibi aynı kültür evreninden olsalar bile farklı kuşaklar da buna istisna değildir. İnternete erişimin kolaylaşmasıyla birlikte bu ortam içerisinde yeni bir kültür doğduğu ve bu kültürün gündelik sosyal yaşamda da etkili olduğu söylenebilir. Teknolojinin hızlanıp yenilenerek günlük yaşama iyice yerleşmesiyle kolay iletişim imkanları mümkün olabilmıştır. Bu ise sanalda ve sanal gerçeklik dışında sürekli bir kültür yaratımına yol açmıştır (Çetin & Özgiden, 2013, s. 173). Bu yeni kültürün adı “dijital kültür”dür.

Günümüzde içerik sağlayıcı yeni sosyal medya platformları, başlangıçta bireyde ve devamında toplumda yaygınlaşarak insanların alışlageldik kültürel kalıplarını değişime zorlamıştır. İnsanlar artık varlıklarını bu ortamlarda göstermekte, istediği insan imajını çizmekte ve buralarda kendi kişisel hayatından kesitler sunabilmektedir. Bu bağlamda birey, yakınlarının ölüm haberlerini, hamile olduğunu, doğum yaptığını, hasta olduğunu, sevgilisi olduğunu ya da evlilik haberini, toplumsal veya siyasi olumlu-olumsuz her türlü fikirlerini, yaklaşımlarını bu ortamlardan paylaşarak bu ağlar üzerinde kendine ve özel hayatına dair bilgi kırıntıları bırakmaktadır (Darı & Yalçın, 2020, s. 247). Geçer’e göre tanımadığımız kişilerin beğenileriyle gururlanıyor ve yakınlarımızdan aynı saygıyı görmediğimizi düşünerek zamanla, bu çevirim içi alemde yalancı kimlikler de geliştirerek

şanımızı yücelttiğimizi sanıyoruz. Çünkü artık gerçek dünyadaki zorluklar, sorumluluklar, takdir kazanma uğraşısı çok yorucu görünmektedir. Çevrim içi kanallarda, yüzlerce kişi tanıdığımızı düşünsek de aslında yalnızlıklarımız çoğaltılmaktadır (Geçer, 2020, s. 137). Zaten medya teorilerinden “kullanımlar ve doyumlar” teorisi de bireylerin medya araçları ile bu kadar çok meşgul olmasının gerekçelerinin eğlence, zaman geçirme, kendini var etme gibi belli motivasyonlara dayandığını söylemektedir (Geçer, 2020, s. 95).

Geleneksel kültür; değerlerden, kahramanlardan ve onları anlatan hikâyelerden, örf ve adetlerden oluşur. Örneğin kalıplaşmış dil, giyim ve mimari içeriklere sahiptir (M. S. Türk, 2021, s. 46). Dijital kültürde de elbette daha eski ve köklü olmasa da bu tarz kültürel öğelerin pek çoğu için benzer alternatifler sunulmaktadır. Hazer’e göre internete özgü kahramanlar ve onları anlatan hikâyeler ve mitler de bulunmaktadır. Yine de fiziksel dünya tabanlı bir kültürün aksine, örf ve adetler söz konusu olduğunda, dijital iletişimin sürekli olarak sabitlenmeden yenilenme etkisi gün yüzüne çıkmaktadır. Bu sürecin hızı sebebiyle oturmuş örf ve âdetlerin olduğunu söylemek veya bunlara bir örnek vermek de zorlaşmaktadır. Küresel köyün tezat bir biçimde dijital ilişkilerde samimiyet duygusunu ve güveni geliştirirken bunun kırılıp yok olmasına da yol açabilmesinin sebebi, bu sürekli değişim hâlidir (Hazer vd., 2020, s. 4). Sonuç olarak bir bireyin yeni bir dil aracılığıyla yeni bir kültür öğrenip o kültürden etkilenmesi gibi dijital kimlik aracılığıyla dijital dünyada yer edinen insanın kendi öz ve millî kültürüne ek yaparak dijital kültürden de etkilenmesi kaçınılmazdır. Dijital kimlik ve dijital kültür, fiziksel boyuttakinden ne kadar farklı olursa olsun zamanla az ya da çok da olsa o kişinin bir parçası haline gelmektedir.

Zaman ve mekân sınırının olmadığı sosyal ağlarda kullanıcıların bir araya gelme amaçları da farklılaşmaktadır. Yaş, cinsiyet, eğitim gibi değişkenlere göre bazı kullanıcılar haberleşme, eğlence, tartışma, bilgi paylaşma, ilgi ihtiyacını giderme gibi amaçlardan birine ya da birkaçına sahiptirler. Bu çalışmada en çok “yaş faktörü” üzerinde durulacaktır. Her yaştan insanın interneti kullandığı bilindiğine göre nasıl ve ne şekilde kullanıldığı önemli hale gelmektedir. Bugün teknolojiyi rahatça yaşamının parçası haline getirenlerle teknolojiyi kullanmakta zorlananların farkı yaş farkı ile oluşan kuşaklar üzerinde de açıkça görülür. Dijital kültürü oluşturan bireyler, Prensky’e göre (2001) “dijital yerli” ve “dijital göçmen” olarak ikiye ayrılırlar. Bu iki gruptaki bireyler, tutumlar söz konusu olduğunda net farklılıklar gösterirler (Çetin & Özgiden, 2013). Dijital yerliler, 1980 sonrasında doğmuş kuşaktır. “Dijitalleşme” dediğimiz sürecin içinde kimlik inşa etmişlerdir. Onlar için teknolojik cihazları kullanmak yalnız bir gereklilik değil, aynı zamanda bir yaşam tarzıdır. Dijital yerliler için dijital teknolojiler günlük rutinlerinin bir parçasıdır. Dijital aletlerle kendilerine özgü diller oluştururlar. Nitekim hayatlarına günümüz teknolojileriyle birlikte başlamışlardır. Doğar doğmaz sanal ortam ile uyum içerisinde olan dijital yerlilerin teknoloji ile aralarında kurdukları bu bağ, oldukça normal karşılanır (Çetin & Özgiden, 2013, s. 175). Dijital göçmenler ise teknolojiye önce doğmuşlar ve var olan otantik kimlikleri ile dijital teknolojilere uyum sağlamak durumunda kalmışlardır.

1.3. Dijital Dünyanın Tehlikeleri

Bebeklik ve çocukluk dönemi, öğrenmenin en önemli zaman dilimleridir. Aile büyükleri ise çocuk yetiştirirken rahatlık sağladığı düşüncesiyle çocuğun ilgisini fazlasıyla çeken mobil telefonları kullanmaktadırlar (M. S. Türk, 2021, s. 48). Yeni kuşağın dikkatsiz ve özensiz sosyal medya kullanımı, illegal kişi ve gruplara kendilerini açık hedef haline getirmelerine neden olur. Gözetimin sosyal medya araçları ile kolaylaşarak dikizlemeye kadar evrilmesi ve suistimal edilmesi sadece kişilere değil toplumsal bütünlüğe, aile kavramının kutsallığına da zarar vermiştir. Özellikle mahremiyet konusunda yaşanan değişim, toplumun aile ve akraba bütünlüğüne zarar verecek düzeye gelmiştir. Böylesi değişimlerde toplumsal çözülmenin emarelerinin görülmeye başlaması olasıdır (Darı & Yalçın, 2020, s. 262).

Sosyal medya iletişimde anonim ve trol hesap tehlikesine dikkat çekmek gerekir. Narmanlıoğlu'na göre “Kimlik aldatmasına dayanan bir oyun” olarak tanımlanan trollük, genellikle kışkırtıcı mesajlar yazarak ya da tartışma başlıkları açarak özellikle yeni kullanıcılardan saf cevaplar beklenmesi çevresinde gelişir. Troller, kendilerini inanmadıkları ya da sevmedikleri bir düşüncenin, duygunun taraftarı olarak göstererek bu yönde kışkırtıcı mesajlar atmakta, sanal topluluklar içerisinde aynı düşüncüyü savunan diğer kullanıcıları açığa çıkarmaya çalışmaktadır. Kimliğin adeta bir hamura dönüştüğü ve kişinin bundan istediği şekiller yapmasına olanak tanıyan bilgisayarlarla dolaylanılmış iletişim, özellikle ‘rol yapma’ gibi açık uçlu fantastik kimlik tasarımlarına kapı aralaması nedeniyle ‘güvensiz’ bir ortam olarak değerlendirilmiştir (Narmanlıoğlu, 2018, s. 147).

İnsanlar günümüzde daha önce olmadığı kadar birbirine bağlanmış görünmektedir. Aynı zamanda hiç olmadığı kadar sosyalleştiğini, iletişim kurduğunu düşündükleri bu alanda bir başka açıdan yalnızdırlar. Dijital kullanıcı ölümüne sıkılmakta, kendilerini güvende hissetmekle birlikte düşünceleriyle baş başa kalmaya tahammül edememektedir. Bu yüzden de sürekli meşgul olma ihtiyacı hissetmektedir (Darı & Yalçın, 2020, s. 257). Uzmanların belirttiğine göre belirli bir kültür içerisinde anlam bulan insan, dijital ortamlarda meşgul olurken birçok riskle de karşılaşır. Zira gündelik yaşamda karşılaşılan tehlikelerin benzerleri dijitalde de vardır. Ulusal basına da yansıyan birçok dolandırıcılık, taciz, tehdit olayına rastlanmaktadır. Dijital dünyada taraflar; erişilmez olmanın verdiği cesaretle, hiç tanımadıkları ve tanışma ihtimalleri çok az olan kullanıcılara yönelik, şiddet ve saldırganlık içeren paylaşımlarda bulunabilmektedir (Bahar, 2020). Sosyal medya kullanıcıları her ne kadar sentez bir kültür yaratsalar ve olduklarından farklı kimlikler sunmaya çalışsalar da fiziki dünyadaki eğitim, kültür ve değerlerinden beslenmektedirler. Etkileşimlerini fiziki dünyadaki kontrol mekanizmalarından muaf sandığı için bazen pervasızca ve sınırsızca, saldırgan bir şekilde sanal dünyaya taşıyabilmektedirler (G. D. Türk & Demirci, 2020).

İnsanların dijital ortamlarda yabancılarla samimi ilişki kurmasının diğer bir sebebi de fiziki dünyadaki aksine bu iletişimde bir risk görmemeleridir. Ancak İnternet

bağımlılığı genellikle, sosyalleşmekten ziyade “pornografi, oyun, kumar ve borsa” gibi başlıklar altında toplanabilecek kullanım tarzlarında daha fazla görülmektedir. Bunun yanında siber bağımlılığın genellikle çocuklar ve ergenlerde görüldüğüne dair çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Wellman ve Gulia, özellikle İnternet’in sosyal amaçlı kullanımının fiziki dünya ilişkilerini olumsuz yönde etkileyeceği hakkındaki görüşlerin yanlış olduğunu düşünmektedir. Diğer yandan bilgisayarla aracılanmış iletişim ortamında fazla zaman harcayan kişinin, fiziki hayattaki etkileşim süresini azalttığı kabul edilmektedir (Narmanlıoğlu, 2018, s. 121).

1.4. Dijital Dünyanın Olumlu Yanları ve Dijital Bağımlılıktan Korunmak

Sosyal paylaşım ağları hayatımızda öyle bir yer edinmiştir ki bu ağlarda bulunmamak asosyal, yeteneksiz, gizli iş çeviren, gizemli, ilkel veya suçlu biri algısı yaratmaya sebep olmaktadır. Öyle ki, Colorado’da Batman gösterimi sırasında sinemayı basarak 12 kişiyi öldüren Holmes ve Norveç’te 77 kişiyi katleden aşırı sağcı Breivik’in sosyal medya profillerinin olmayışı ve bu iki katilin de Facebook hesabı edinmemiş olması, uzman ve ilgilileri konu üzerinde ayrıntılı düşünmeye sevk etmiştir (Şentürk, 2017, s. 36).

Hızlı dijitalleşme ile daha önce hiçbir dönemde karşılaşmadığımız bazı problemler ortaya çıkmıştır ancak aile ve eğitim kurumlarının desteği ile bu risklerden korunmanın yolları mümkündür. Her şeyden önce gençlerin fiziki ve psikolojik sağlığını onların ailelerinden daha çok düşünen bulunmaz. Ayrıca diğer her kuşakta olduğu gibi doğru yönde yönlendirilmiş gençlerin sahip olduğu bir takım fırsat ve imkânlar vardır. Bunun için ailelerden birçoğunun de ortak görüşüyle yeni neslin daha iyi oldukları beceriler de bulunmaktadır. Bu becerilerin bazıları aşağıda sıralanmıştır (Çetin & Özgiden, 2013, s. 177);

- Çevrim-içi öğrenme teknolojilerini düzgün kullanırlar.
- Öğrenmeye ihtiyaç duyarlar.
- Etkileşimi ve işbirlikçi öğrenmeyi anlar ve buna değer verirler.
- Sosyal etkileşime yatkın olurlar.
- İçsel kontrole sahiptirler.
- Güçlü bir akademik öz-benlik kavramına sahiptirler.
- Yazarak iletişim kurabilirler.
- Sosyal öğrenme ile birbirlerini gözlemleyerek öğrenebilirler ve sözel yeteneğe sahiptirler.
- Bireysel değerlendirme ve grup değerlendirmesi yapabilme yeteneğine sahiptirler. Bu da eleştirel düşünüp karar verebildikleri ve kararlarında daha bağımsız ve tarafsız olabilecekleri anlamına gelir.

Bir tehlike olarak görülen internet ortamındaki sahte kimlikler konusunda iyimser görüşler de bulunmaktadır. Bu konuda başka bir bulgu da Narmanlıoğlu’nun aktardığına göre Nancy Baym’a aittir. Kimlik tasarımlarıyla ilgili yapılan araştırmaları inceleyen Baym’a göre en aşırı biçimde yanıltıcı kimlik inşasına imkân veren ortamlarda dahi insanların çoğu bu tür bir pratiğe başvurmaz. Bu nedenle fantastik kimlik tasarımları

bir yana bırakılıp dijital sosyalleşme süreçlerine girildiğinde genel olarak “esnek ve çoklu” kimliklerin etkileşime girdiği görülmektedir (Narmanlıoğlu, 2018, s. 148). Bu da sosyalleşme adına bir fırsat ve zenginlik olarak görülebilir. Yine de özellikle çocuklarda her türlü sosyalleşme için takiple sağlanan aile disiplini önem arz eder.

2. Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden “durum çalışması” kullanılmıştır. Durum çalışma deseni, var olan bir durumu derinlemesine inceleyerek ortaya çıkarmaktır (Glasne, 2015, s. 30). Araştırmada genç neslin ve yetişkinlerin dijital iletişim araçlarını kullanma alışkanlıklarını ortaya çıkarmak amaçlandığından durum çalışması uygun görülmüştür. 40-50 yaş aralığındaki yetişkinler ve 14-17 yaş aralığındaki gençler için yarı yapılandırılmış görüşme formları hazırlanmıştır. Katılımcıların dijital iletişim araçları hakkındaki alışkanlıkları, iletişim yöntemleri, dijital iletişimde karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlarla başa çıkma yöntemleriyle ilişkili sorular sorulmuştur. Üç adet dijital iletişim alışkanlıklarıyla ilgili, iki tane dijital iletişimde karşılaştıkları sorunlar ve başa çıkma yöntemleriyle ilgili sorular sorulmuştur. 2021 yılında yaklaşık iki aylık bir çalışma sürecinde ses kayıt cihazı ve yazı ile toplanan veriler, transkript edilerek içerik analizine tabi tutulmuştur.

Katılımcılar; yaşları 40 ve 50, eğitim seviyesi lise ve üniversite arasında değişen, 4’ü kadın ve 2’si erkek olmak üzere “6 yetişkin”; yaşları 14-17, eğitim hayatları lisede devam etmekte olan, 3’ü kadın ve 3’ü erkek olmak üzere “6 genç”; toplam 12 kişiden oluşmaktadır. Biri genç ve biri yetişkin olmak üzere aynı aileden (toplam 6 aile) ikişer katılımcı bulunmaktadır. Aile bireyleriyle farklı zaman ve mekanlarda mülakatlar yapılmıştır. Veri analizinde 14-17 yaş gençler ve 40-50 yaş yetişkinler için ayrı ayrı tablolar hazırlanmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde genç ve yetişkinlerle yapılan görüşmelerde elde edilen anlamlı cevaplar tablolaştırılmak suretiyle sunulmaya çalışılmış ve birtakım değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu kapsamda interneti daha çok kullanan genç katılımcılardan yetişkinlere oranla daha fazla veri toplanabilmiştir.

3.1. 14-17 Yaş Grubu İnternet Kullanımı

Tablo 1.1 Dijital İletişim Araçlarını Kullanma Nedeni

<u>Kullanım Amacı</u>	<u>Frekans</u>
<u>Vakit Geçirmek</u>	4
<u>Eğitim</u>	4
<u>İletişim</u>	3
<u>Sosyalleşme</u>	2
<u>Haberleşme</u>	2

Tablo.1.1’de de görüldüğü üzere genç katılımcıların çoğu dijital iletişim araçlarını vakit geçirme ve eğitim amacıyla kullanmaktadır.

Tablo 1.2 Dijital Dünyanın Tehlikeleri

Tehlikeler	Frekans
Zaman Kaybı	4
Fiziksel ve Psikolojik Zararlar (Stres, Baş Ağrısı, Gerçeklikten Kopma, Ego, Gereksiz Duyar...)	4
Bağımlılık	3
Başkalarına İmrenme	2
Fake (Sahte) Hesaplar	1
Hassas Konularda Mizah Yapılması	1

Dijital göçmenler tarafından önemli bir sorun olarak görülen ve siber zorbalığa da yol açtığı düşünülen fake (sahte) hesaplar, Tablo 1.2’de görüldüğü üzere özellikle, dijital yerlilere göre o kadar da büyük bir sorun teşkil etmemektedir. Ancak katılımcılarla yapılan röportajlara göre özellikle son zamanlarda yaygınlaşan “influencer” kültürüyle internetteki başka bireylere ürün ve hayat pazarlamaya çalışan hesaplar, başkalarına imrenmeye sebep olmaktadır. Bu da fake (sahte) hesaplarla bağdaştırılabilecek bir konu sayılabilir. Çünkü, çoğu zaman kişiye ticari amaçlı veya kişisel egonun tatmin edilmesine dönük, nadiren gerçek olan sahte hayatların pazarlanması söz konusudur. Bunun yanı sıra bu gençlerin de gözlemledikleri ve deneyimlediklerine göre dijital iletişim araçlarının özellikle bağımlılıkla yarattığı pek çok fiziksel veya psikolojik hasar vardır ve bunlar oldukça çeşitlilik arz etmektedir.

Tablo 1.3 Tehlikelere Maruz Kalma Oranı

Bu tehlikelere maruz kaldınız mı?	Frekans
Evet	3
Hayır	3

Tablo 1.3’e göre katılımcıların bahsettikleri tehlikelere maruz kalma oranı eşittir. Bahsedilen tehlikeler arasında en çok vurgulanan tehlikenin “zaman kaybı” olduğu tespit edilmiştir. Tehlikelerle karşılaşan katılımcılara bu tehlikelerle nasıl başa çıktıkları sorulduğunda tehlikenin türüne bağlı olarak “Telefonumu belli bir süre kullandıktan sonra ekranını kapamaya ayarlıyorum.” veya “Sosyal medya hesaplarımı siliyorum.” gibi çeşitli cevaplar alınmıştır. Katılımcılar çoğu zaman bu sorunlarla tam anlamıyla baş edememiş olduklarını düşünseler de baş etmeye çalıştıklarını ve kökten çözmeyi başardıkları sorunlardan ders alarak aynı sorunlarla bir daha karşılaşmadıklarını da söylemişlerdir.

Tablo 1.4 Gerçek ve Sanal Arkadaş Tercihi

Gerçek arkadaşlarınız mı yoksa sanal arkadaşlarınız mı?	Frekans
--	----------------

<u>Gerçek</u>	<u>3</u>
<u>Belli Bir Tercihim Yok</u>	<u>2</u>
<u>Sanal</u>	<u>1</u>

Tablo 1.4’e bakıldığında gençlerin çoğunun gerçek arkadaşlıklarını dijital arkadaşlığa tercih ettiği görülmektedir. Bu tercihlerinin nedenleri sorulduğunda “Onları görüp, onlarla konuşup, tanışıp, gerçek anlamda bir şeyler paylaşabiliyorum. İnternette bu hem kısıtlı hem de yeterli değil.”, “Dijital arkadaşlarımla aramda o duygusal bağ yok, yalnızca vakit öldürüyoruz.”, “İnsanların internette sadece fikir ve kelimelerini görüyorum ama gerçek hayatta tavır ve beden dillerini de görebiliyorum.” tarzı cevaplarla gençlerin çoğunun gerçek hayatın samimiyetine ve beden diline önem verdiği görülmüştür. Belli bir tercihi olmayan katılımcılara göre ise “arkadaşlık ilişkilerinin platformdan çok karşılıklı güven, kişilik, karşılıklı iletişim ve bağın önemli olduğunu” düşündüklerini söylemişlerdir. Sanal ortamı tercih eden katılımcılara göre ise fiziki ortaklık olmayan biriyle bir araya gelmesi haliyle zor olacağından bu insanları internette tanımak ve onlarla buradan bağ kurmak daha zahmetsiz olmaktadır.

Tablo 1.5 Dijital ve Gerçek Kimlik Arasındaki Davranış Biçimi Farkı

Sosyal medyada gerçektekinden farklı

<u>davrandığınızı düşünüyor musunuz?</u>	<u>Frekans</u>
<u>Evet</u>	<u>2</u>
<u>Hayır</u>	<u>2</u>
<u>Bilmiyorum</u>	<u>2</u>

Tablo 1.5’e görüldüğü üzere dijital yerli yaş grubun sosyal medyadaki davranışları konusunda eşit bir kararlılık ve kararsızlık söz konusudur. 6 katılımcıdan ikisi biraz daha farklı davrandığının bilincindeyken ikisi ise böyle bir şey olmadığını düşünmektedir ve diğer ikisi ise bu konuda kararsızdır. Katılımcılardan birisi, “Ben farklı davrandığımı düşünmüyorum ama çevremdekiler farklı davrandığımı söylüyorlar. O yüzden emin değilim.” şeklinde bir açıklama getirmiştir. Bu da sosyal medyada muhtemelen farklı davrandığının kişisel olarak farkında olmayan büyük bir kesim (Bu araştırmanın oranlarıyla 3/1) olduğunu gösterir.

Tablo 1.6 Sanal Ortamda Kimliği Gizleme İhtiyacı

<u>Kimliğinizi gizleme ihtiyacı duyuyor musunuz?</u>	<u>Frekans</u>
<u>Evet</u>	<u>4</u>
<u>Hayır</u>	<u>2</u>

Tablo 1.6’ya bakıldığında gençlerin çoğunun kimliğini gizleme ihtiyacı duyduğu görülmektedir. Bu ihtiyacı duyan bireyler, duymayan bireylere göre daha geniş bir dijital çevreye sahiptir veya aileleri tarafından fark edilmekten de korkmaktadır.

Tablo 1.7 Dijital Hayat ve Sır

Ailenize internet hayatınızdan bahsediyor musunuz? Frekans

Evet	3
Hayır	3

Tablo 1.7’de görüldüğü üzere gençlerin yarısı dijital hayatlarıyla ilgili aileleriyle konuşmayı tercih ederken yarısı bunu tercih etmemiştir. Tercihlerinin sebepleri sorulduğunda tercih etmeyen katılımcılardan bazıları, “Amacım sır saklamak değil, kendileri sormadıkça söyleme gereği duymuyorum sadece.” derken bazıları da “İnternette fikirlerimi daha rahat ifade edebiliyorum ve bu yüzden de ailemin beni yargılamasından, cüretkâr bulmasından ve kötü biri olduğumu düşünmesinden korkuyorum.” yanıtını vermiştir. Bu da düşüncelerini özgür bir biçimde ifade edemeyen ve aile ortamında herhangi bir şekilde gereğinden fazla baskılandığını hisseden gençlerin dijital dünyayı daha özgür bulup oraya daha bağımlı bir hale gelebileceği şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca yine bu tabloya bakıldığında genel kanının aksine gençlerin çoğunun internet hayatının sır olmadığı yorumu yapılabilir ve aile fazla yargılayıcı bir tutum sergilemedikçe muhtemelen bu konuları çocuklarıyla rahatça konuşabileceklerdir.

14-17 yaş grubuna sorulan “Sosyal medyayı günlük ne kadar kullanıyorsunuz?” sorusuna 6 katılımcının 5 tanesi “2 ila 4 saat” yanıtını verirken 1 katılımcı, “bundan emin olmadığı” yanıtını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan biri bu sürenin genelde 2 ve 4 saat arası olsa da nadiren 6’ya çıkabildiğini vurgulamıştır. Yaşları 40-50 arası değişen grubun aynı soruya verdiği cevap, genç grupla kısmi oranda farklılık göstermektedir. Şöyle ki 40-50 yaş grubundaki 6 kişiden 3’ü “sosyal medyayı hiç kullanmıyorum” yanıtını verirken sosyal medya kullanan 3 kişi gençlerle aynı yanıt olan “2 ile 4 saat arası” yanıtını vermiştir. Bu da dijital araçları kullanan iki nesil arasında, kullanım süresinin ve hatta belki de bağımlılık seviyesinin o kadar da farklı olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

3.2. 40-50 Yaş Grubu İnternet Kullanımı

Tablo 2.1 40-50 Yaş Arası Bireylerin Dijital Araçları Kullanım Nedenleri

<u>Kullanım Amacı</u>	<u>Frekans</u>
Araştırma	4
Haberleşme	4
İletişim	3
Eğlence	2
İş	2
Alışveriş	1

Yukarıdaki tabloda çıkan sonuca göre yetişkin bireylerin interneti kullanım gerekçesi gençlerinkinden farklılaşmaktadır. Yetişkinler klasik anlamda telefon ve telgrafın kullanım gerekçesinde olduğu gibi haberleşmeyi öne çıkarmışlardır. Eğitimden nüans farkıyla ayrılan araştırmak için bilgi edinimi en çok karşılaşılan cevaplardan olmuştur.

Tablo 2.2. Dijital Dünyanın Tehlikeleri

<u>Tehlikeler</u>	<u>Frekans</u>
-------------------	----------------

<u>Zaman Kaybı</u>	4
<u>Gerçek Hayattan Soyutlama</u>	3
<u>Bağımlılık</u>	3
<u>Gündemden Uzaklaştırma</u>	3
<u>Yalancı Haber ve Bilgi Siteleri</u>	2
<u>Tehlikeli Reklam Siteleri</u>	2
<u>Kumar</u>	1
<u>Fiziksel Zararlar</u>	1
<u>Sosyal Hayata Engel Olma</u>	1
<u>Radikalleştirme</u>	1
<u>Kötü Niyetli Kişiler</u>	1
<u>Özel Konuların Yayılması (Gizlilik)</u>	1
<u>Şiddete Yönlendiren Bilgisayar Oyunları</u>	1

40-50 yaş arası bireylere kendilerinin bu tehlikelerle herhangi bir şekilde karşılaşmış karşılaşmadığı sorulduğunda hepsi “hayır” cevabını vermiştir.

40-50 yaş katılımcı grubundaki 6 kişiye “Sosyal medyada gerçektekenden farklı davrandığınızı düşünüyor musunuz?” ya da “Kullanıyor olsaydınız eğer, sizce farklı davranır mıydınız?” sorusu sorulmuş ve 6 katılımcının hepsi de “hayır” yanıtını vermiştir. Bu cevaplara göre 14-18 yaş grubuyla kıyaslandığında Dijital göçmenlerden oluşan bu grubun kendilerinden daha emin oldukları yorumu yapılabilir. Zira 14-18 yaş grubunda “evet” ya da “hayır” cevabının yanında “bilmiyorum” şeklinde, katılımcıların kendilerinden pek de emin olmadıkları bir cevap da bulunmaktadır. Bunun sebebi belki de dijital yerlilerin dijital göçmenlere oranla dijital dünyaya daha fazla entegre olmaları, onun içinde doğmuş olmaları ve fiziksel dünyada kullandıkları sosyal ve öz kimliklerinin yanında dijital göçmenlere oranla daha gelişmiş bir dijital kimlik algısı geliştirmeleri olabilir. Dijital dünya, gençlerin hayatına sonradan giren bir olgu olmadığı için birbirinden farklı iki dünyanın vatandaşı sayılırlar. İki farklı kültür edinmiş “çifte vatandaşlar” gibi iki farklı kültürün de parçası olmak onlara olaylara farklı açılardan bakma kabiliyeti kazandırmıştır denilebilir.

Tablo 2.3. Sanal Ortamda Kimliği Gizleme İhtiyacı

<u>Sosyal medyadayken kimliğinizi gizleme ihtiyacı duyuyor musunuz ya da kullanıyor olsaydınız duyar mıydınız?</u>	<u>Frekans</u>
<u>Evet</u>	1
<u>Hayır</u>	5

Çoğunluğu kimliğini saklama ihtiyacı duyan dijital yerlilerin aksine dijital göçmenler yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi kimliklerini saklama gereği duymamaktadır. Sebebi sorulduğunda bunun “saklayacak bir şeyleri olmamasından kaynaklandığını” söylemişlerdir. Böylesi bir sonuç, öncelikle dijital göçmenlerin dijital yerlilere oranla

daha az sanal arkadaşı olmasına yorulabilir. Ama dijital göçmenlere sorulan “Dijital ortamda tanıdığımız ama gerçek hayatta tanımadığımız insanlar var mı?” sorusuna, sosyal medya kullananların hepsi “Evet” cevabını vermiştir. Dijital yerlilerde de durum aynıdır. Bu durum, nesiller fark etmeksizin dijital dünyayla bir şekilde bağlantılı olan belki de herkesin sanal bir dijital arkadaşı olduğu ve üstelik bu arkadaşlıkların bütün dünyaya yayılabildiği anlamına gelebilir. Aynı zamanda dijital göçmenlerde kimlik saklamama durumuyla ilgili fikre de terstir. Bu farkın temel sebebi belki de dijital yerlilerin dijital dünyada karşılaşılabilecekleri tehlikelerden daha fazla korktukları ya da dijital dünyayı fiziksel dünyadaki kimliklerinden daha bağımsız kullanmayı tercih ettikleri şeklinde de yorumlanabilir.

40-50 yaş arası dijital göçmenlerden oluşan gruba “Sanaldaki arkadaşlarınızı mı tercih ederdiniz yoksa gerçek arkadaşlarınızı mı?” sorusu sorulmuş ve katılımcıların hepsi “Gerçek arkadaşlarını tercih ettiklerini” söylemişlerdir. Bu tercihin sebebi sorulduğunda gerçek arkadaşlarının fiziksel varlığından da zevk alıyor olmaktan öte bir cevap daha vermişlerdir: “Sanal dünyada herkes yapmacık davranıyor.” veya “Dijital ilişkiler bana çok naylon ve yapmacık geliyor.” tarzı cevaplar alınmıştır. Dijital yerlilerdeki grubun aksine dijital göçmenlerin dijital dünyada samimiyet bulunabileceğine kolay kolay inanmadığı açıktır. Demek ki sanal ortamlarda arkadaşları olmasına rağmen onları o kadar da samimi bulmamaktadırlar. Bu durum Goffman’ın bir çalışmasındaki bulgularıyla kesişmektedir. Goffman’a göre “kişiler sosyal ağlarda kendi davranışlarını samimi ve gerçekçi bulurken başkalarınınkinin ise yapmacık olduğunu düşünür” (Kavut, 2020, s. 996). Anlaşılan bu psikolojik durum dijital göçmenler arasında daha yaygındır.

40-50 yaş arası gruba “Dijital hayatınız bir sır mı?” sorusu sorulduğunda hepsi, “Hayır” cevabını vermiştir. Bunun sebebi sorulduğunda “Gizleyecek bir şeyim yok.” veya “Başıma bir şey gelirse eğer, haberdar olacak birilerine ihtiyacım var” tarzı cevaplar alınmıştır. Bu tercihin sebebinin bir kısmının dijital dünyaya güven olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca gençlerin ifadeleriyle kıyaslandığında yetişkinlerin sosyal medyada özgürce ifade ettikleri düşünceleri sebebiyle yargılanmaktan daha az korktukları söylenebilir. Bunu özellikle kültürel sebeplere de dayandırmak mümkündür.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmada elde edilen bulgular, bize dijital yerli gençler ile dijital göçmen aileleri arasında bazı konularda farklar olduğunu göstermektedir. Öncelikle dijitalleşmenin gençler arasında daha fazla kök saldığı anlaşılmıştır. Gençlerin sosyal medyayı - istisnaları olsa da- ebeveynlerine göre daha çok kullandıkları tespit edilmiştir. Kişilik oluşumu durumunda olan gençler sosyal medyada daha belirsiz ve kararsız bir tutum takınırken yetişkinler, sosyal medyada tanış oldukları diğerlerine daha net tavırlar almaktadırlar.

Dijital göçmenler tarafından önemli bir sorun olarak görülen anonim ve fake (sahte) hesaplar, dijital yerlilere göre o kadar büyük bir sorun teşkil etmemektedir. Bunu olağan

bir durum olarak karşılayan gençler olmuştur. Gençlerin bazıları internet etkinliklerini aileleri ile paylaşmak istememişlerdir. Yine de tablolara bakıldığında genel kanının aksine, dikkate alınacak sayıda gencin internet hayatının sır olmadığı yorumu yapılabilir. Aileler, fazla yargılayıcı bir tutum sergilemedikçe muhtemelen bu konuları çocuklarıyla rahatça konuşabilmektedirler. Dijital göçmen durumundaki 40-50 yaş grubundakiler, internette herhangi bir tehlike ile karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. 14-17 yaş dijital yerliler ise bahsedilen tehlikelere maruz kalıp kalmama durumları eşittir. Gençlerin karşı karşıya geldikleri bahsedilen tehlikeler arasında en yaygın olanı zaman kaybı, stres ve baş ağrısı gibi “fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklar” olarak tespit edilmiştir. Bu durum ailelerin de çocuklarına dönük şikayetlerine sebep olmaktadır.

Yetişkinlerin tamamının gençlerin ise çoğunun gerçek arkadaşlıklarını dijital arkadaşlığa tercih ettikleri görülmüştür. Yine de araştırmadan dijital dünyayla bir şekilde bağlantılı olan belki de herkesin sanal bir arkadaşı olduğu ve bu arkadaşlıkların bütün dünyaya yayılabildiği anlamı çıkarılabilir. Ayrıca araştırma Goffman’ın bir çalışmasındaki bulgularıyla da kesişmektedir. Goffman’a göre “kişiler sosyal ağlarda kendi davranışlarını samimi ve gerçekçi bulurken başkalarınınkinin yapmacık olduğunu düşünür”. Görüşmelerde katılımcıların tümü dijital arkadaşlıkları samimi bulmadıklarını belirtmişlerdir. Ailelerin de bu düşüncüyü paylaştıkları dikkat çekmektedir.

Dijital problemlerden korunmak öncelikle aile içi iletişimin devamı ile sağlanabilecektir. Her ne kadar farklı kullanım pratiklerine sahip olsalar bile ebeveynler düzenleme ve denetleme görevini baskıcı olmadan yerine getirmelidirler. Bunun için 40-50 yaş grubundaki yetişkinler (ebeveynler) kendi önerilerini şu şekilde sıralamışlardır:

- Eğitim ve gençlikle ilgili yetkili kamu kurumları, internet iletişiminin fırsat ve tehlikeleri konusunda gençler kadar aileleri de bilgilendirmelidir.
- İnternet kullanımı aile gözetiminde ve aile profili ile gerçekleşmelidir. Bunun için gençlerin gönülleri de alınmalı ve aile içi iletişime önem verilmelidir.
- Sanal arkadaşlıklar dışında gerçek arkadaşlıklar da edinilmelidir. Gerçek arkadaşların sosyal medya hesaplarındaki tutarlılıklarına bakılmalıdır. Sanal ile gerçek arasında tutarsız olan arkadaşlardan uzak durulmalıdır.
- Oyun ve sosyal medya bağımlılığından uzaklaşmak için sanatsal ve sportif etkinlikler arttırılmalıdır.
- İnterneti bir fırsat olarak görmeli ve eğitim amaçlı da kullanabilmelidir. Bunun için ebeveyn ve öğretmen rehberliğinden yararlanılmalıdır. Eğlenerek öğrenme metotları geliştirilmelidir. Aileler, okul vb. kurumlarda aktif görev alabilmelidir.
- Sosyal medyada anonim hesaplardan kaçınılmalı, dikkatli ve seviyeli oldukça da bu hesapların zarar veremeyeceği bilinmelidir.

Ailede yetişkinler ve gençlerin dijital teknolojileri kullanımı ile ilgili yapılan bu araştırma kimlik kazanımını ve günlük yaşamı etkileyen farklı görüşlere odaklanmıştır. Aile içi iletişimde bu farklılıkları dikkate almak ve sosyal medya profillerini tıpkı gerçek

kimlikler gibi sahiplenmek gereklidir. Böylece ebeveyn ve çocuklar için saygı ve sevgi çerçevesinde iletişim ortamının oluşturulması kolaylaşacaktır.

Kaynakça

- Aktaş, C. (2013). Enformasyon Toplumu Bağlamında Türkiye. *Selçuk İletişim*, 4(4), Article 4.
- Andrews, E. (2019, Ekim 28). *Who Invented the Internet?* HISTORY. <https://www.history.com/news/who-invented-the-internet>
- Arıkan, A. (2020). *McLuhan'ın Kehaneti*. Urzeni Yayınevi.
- Aslan, S., & Dönmez, A. (2013). Gençlerde Kimlik Yönelimi, Toplumsal Karşılaştırma, Arkadaşlara Bağlılık ve Grupla Bütünleşme. *Mülkiye Dergisi*, 37(3), Article 3.
- Aydemir, A. (2020). *Toplumsal Hareketler ve Sosyal Medya*. Kriter Yayınevi.
- Bahar, A. (2020). Twitter'da Sosyal Linç: Sağlık Maskesi Krizi Örneği. *İçinde Sosyal Medya Sosyolojisi* (ss. 101-133). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çetin, M., & Özgiden, H. (2013). Dijital Kültür Sürecinde Dijital Yerliler ve Dijital Göçmenlerin Twitter Kullanım Davranışları Üzerine Bir Araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2(1), Article 1.
- Darı, A. B., & Yalçın, D. (2020). *Sosyal Medyada Gözetim* (G. D. Türk & Ş. Özdemir, Ed.). Nobel Akademik yayıncılık.
- Geçer, E. (2020). *Sosyal Medya ve İletişim Psikolojisi*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Glasne, C. (2015). *Nitel Araştırmaya Giriş* (P. Yalçınoğlu & A. Ersoy, Çev.). Anı Yayıncılık.
- Günyol, A., & Yanık, T. (2023). *Twitter'a alternatif sosyal medya platformlarının sayısı artıyor*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/twittera-alternatif-sosyal-medya-platformlari-nin-sayisi-artiyor-/2938648>
- Hazer, O., Baran, A. G., & Öztürk, M. S. (2020). *Gençlik ve Dijital Çağ*. Hacettepe Üniversitesi.
- Kavut, S. (2020). Kimliğin Dönüşümü: Dijital Kimlikler. *Selçuk İletişim*, 13(2), Article 2.

- McLuhan, M., & Powers, B. R. (2020). *Global Köy, 21. Yüzyılda Yeryüzü Yaşamında ve Medyada Meydana Gelecek Dönüşümler* (B. Ö. Düzgören, Çev.). Scala Yayıncılık.
- Narmanlıoğlu, H. (2018). *Vatanını Seven Tıklaşın: Sanal Cemaatte Ulusun Tahayyülü*. Kalkedon Yayıncılık.
- Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Imigrants. *On The Horizon*, 9(5).
- Saygın, Y. (2019, Mart 22). *Telgrafın İcadı: Telgraf Nedir? Ne zaman? Kim Tarafından Bulundu? - Bilgihanem*. Bilgihanem. <https://bilgihanem.com/telgrafin-icadi-telgraf-nedir/>
- Şentürk, Ü. (2017). Yeni Toplumsal Bir Metin Olarak İnternet. *Sosyoloji Divanı*, 9, 21-44.
- Tutgun-Ünal, A., & Deniz, L. (2020). Sosyal Medya Kuşaklarının Sosyal Medya Kullanım Seviyeleri ve Tercihleri. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(22), Article 22.
- Türk, G. D., & Demirci, E. (2020). Sosyal Medyada Milliyetçiliğin Yeniden Üretimi. İçinde *Sosyal Medya Sosyolojisi* (ss. 37-72). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Türk, M. S. (2021). Dijital Kültür ve Kimlik Bunalımı. *Akademik Bakış, Şubat*, 46-48.
- Zuboff, S. (2015). Big other: Surveillance Capitalism and the Prospects of an Information Civilization. *Journal of Information Technology*, 30(1), 75-89.